

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 - Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Eurozóna jako fenomén dalšího rozvoje Evropské unie

The eurozone as the phenomenon of other EU development

BP – PE – KFÚ – 2005 05

Jana Dlouhá

Vedoucí bakalářské práce: Prof. Ing. Václav Bakule, DrSc, katedra financí a účetnictví

Konzultant: Ing. Martin Kulháněk

Počet stran: 57

Počet příloh: 5

Datum odevzdání: 20. května 2005

Zadání bakalářské práce

Místopřísežné prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

Datum: 20.5.2005

Podpis: .....

Jana Dlouhá

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli při zpracování této bakalářské práce. Velmi si vážím kvalitní spolupráce s vedoucím mé bakalářské práce, pana Prof. Ing. Václava Bakuleho, DrSc., kterému tímto moc děkuji za poskytnutí potřebných materiálů a informací, za trpělivý přístup a podporu při zpracování této bakalářské práce.

Resumé

Tématem této bakalářské práce je eurozóna jako fenomén dalšího rozvoje evropské unie. V první části se zaměřuji na dlouholetý integrační vývoj, který vyústil v hospodářskou a měnovou unii. Zde také charakterizuji hlavní etapy formování eura jako společné měny zainteresovaných zemí Evropské unie. Druhá část se specifikuje na zavedení eura do oběhu, a to nejprve v bezhotovostní podobě a poté v hotovostní podobě. Třetí část pojednává o přínosech a záporech, které jsou spojené se zavedením jednotné měny. Čtvrtá část této práce se zabývá charakteristikou předpokladů zapojení do eurozóny, kde nastiňuji hodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií členských zemí EU s odkladem zavedení eura včetně České republiky. V páté části popisuji cestu ČR do eurozóny, kterou charakterizuji východisky, pozitivními efekty, riziky a strategií přistoupení k eurozóně. Mimo jiné zde také uvádím názory občanů na euro. Závěrečná kapitola přímo navazuje na pátou kapitolu a je věnována přechodu České republiky ke společné evropské měně.

Résumé

The topic of this bachelor's thesis is the eurozone as the phenomenon of other EU development. In the first part I concentrated on long standing integration progress which led into economic and monetary union. I also characterize the main periods of conditioning the euro as the common currency of all participating countries of European union. The second part is specifying introduction of putting the single currency into circulation first revealing as the bank transfer payments later on as the cash payments. The third part is dealing with the advantages and disadvantages connected with introduction of single currency. The fourth part is describing the premises of joining the eurozone where I have mentioned the assesement of fulfilment of Maastricht convergence criteria of EU Member States with deferment of euro introduction including the Czech republic. The fifth part is characterizing the proccess of joining the eurozone in the Czech republic where I have been writing about the starting points, positive effects, high risks and strategies of joining the eurozone. In addition to that I have mentioned the public opinions of euro. Final chapter has been the straight continuation of the fifth part and is applying to the Czech republic and its transition to the European currency.

Klíčová slova

bezhotovostní platební styk	bank transfers payment
evropská integrace	European integration
evropský integrační proces	European integration proccess
evropská měna	european currency
Evropská měnová unie	European monetary union
Evropský měnový systém	European monetary systém
Evropské společenství	European Communities
Evropská unie	European union
fiskální kritéria	fiscal criteria
Hospodářská a měnová unie	Economic and monetary uion
hotovostní platební styk	cash pament
jednotná měna euro	single currency
kursové riziko	rate high risks
Maastrichtská konvergenční kritéria	Maastricht convergence criteria
Mechanismus směnných kursů	Exchange Rate Mechanism
měnová kritéria	monetary criteria

Obsah

Seznam použitých zkratk a symbolů.....	11
Úvod.....	13
1. Hlavní etapy formování eura jako společné měny zainteresovaných zemí Evropské unie.....	15
1.1. 1. dekáda (50.léta).....	15
1.2. 2. dekáda (60.léta).....	16
1.3. 3. dekáda (70.léta).....	16
1.4. 4. dekáda (80.léta).....	18
1.5. 5. dekáda (90.léta) – klíčové období formování evropské měnové unie.....	19
1.5.1. Maastrichtská smlouva.....	19
1.5.2. Projekt výstavby měnové unie.....	20
2. Zavedení eura jako bezhotovostní měny a hotovostní měny.....	23
2.1. Od ECU k euru.....	23
2.2. Bezhotovostní platební styk v euru.....	24
2.3. Hotovostní platební styk v euru.....	26
3. Přínosy a zápory společné měny.....	28
3.1. Cenové následky a euro.....	28
3.2. Přínosy pro občany.....	28
3.3. Zápory spojené se zavedením jednotné měny.....	29
3.4. Euro jako mezinárodní měna.....	30
4. Charakteristika předpokladů zapojení do eurozóny.....	32
4.1. Vyhodnocení současného a očekávaného plnění maastrichtských konvergenčních kritérií.....	32
4.2. Hodnocení plnění maastrichtských kritérií Českou republikou.....	33

5. Cesta České republiky do eurozóny.....	38
5.1. Východiska přistoupení k eurozóně.....	38
5.2. Očekávané pozitivní efekty přistoupení k eurozóně.....	40
5.3. Možná rizika přistoupení k eurozóně.....	41
5.4. Další aspekty přistoupení k eurozóně.....	42
5.5. Strategie přistoupení k eurozóně.....	43
5.6. Občané ČR a euro.....	45
 6. Přechod ČR ke společné evropské měně.....	47
 7. Závěr.....	51
 Seznam použité literatury.....	55
Seznam příloh.....	57

Seznam použitých zkratek a symbolů

atd	a tak dále
ATS	rakouský šilink
BEF	belgický frank
CZK	česká koruna
č.	číslo
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČS	Česká spořitelna
DEM	německá marka
ECB	Evropská centrální banka
ECU	European Currency Unit - evropská měnová jednotka
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMI	Evropský měnový institut
EMS	Evropský měnový systém
EMU	Evropská měnová unie
EK	Evropská komise
ERM	Exchange Rate Mechanism - mechanismus směnných kursů
ES	Evropské společenství
ESCB	Evropský systém centrálních bank
ESP	španělská peseta
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii

FIM	finská marka
FRF	francouzský frank
GRD	řecká drachma
HDP	hrubý domácí produkt
HICP	harmonizovaný index spotřebitelských cen
HMU	Hospodářská a měnová unie
IEP	irská libra
ITL	italská lira
KB	Komerční banka
LUF	lucemburský frank
mld.	miliarda
např.	například
NCB	národní centrální banka
NLG	nizozemský gulden
p.b.	procentní bod
%	procento
PTE	portugalské escudo
SRN	Spolková republika Německo
tj.	to je
tzv.	takzvaně
USA	Spojené státy americké
viz.	odkaz

Úvod

Úvahy o jednotné Evropě provázejí její obyvatele již dlouhý čas, přičemž významným impulsem pro vzednutí těchto názorů byla zejména tragédie 1.světové války, která postihla především evropský kontinent. Ve víře nutnosti zabránit opakování katastrofy takového rozsahu se začaly objevovat hlasy volající po integraci všech evropských států (často na federálním základě - tedy vytvoření Spojených států evropských po vzoru USA). Ale snahám o politické sjednocení Evropy však nebyla situace nakloněna.

Až po 2.světové válce se politici znovu vrátili k myšlence „spojené Evropy“. Pozici západoevropských zemí v Evropě měl posílit proces integrace a měl přispět k upevnění jejich ekonomické váhy ve světě. Evropa pochopila, že sjednocení lze dosáhnout formou jednotlivých kroků, zejména v hospodářské oblasti, a nikoliv politickou dohodou. Základem tohoto procesu integrace je rostoucí vzájemná hospodářská závislost jednotlivých států a zájem zúčastněných stran o větší politickou i ekonomickou spolupráci.

Také je nutné dodat, že takové integrační procesy, jako se dějí v Evropě, nejsou jevem pouze evropským, ale dochází k nim téměř ve všech kontinentech.

V bakalářské práci se zaměřuji na jednotlivé vývojové a myšlenkové etapy od historie záměru vytvořit společnou měnu, přes Delorsovu zprávu, která již obsahovala konkrétní návrhy dosažení cíle jednotné měny ES a vytvoření HMU, k Maastrichtské smlouvě, která se stala tzv. klíčovým dokumentem pro vznik HMU. Zde byly uvedeny tzv. konvergenční kritéria, tedy podmínky pro vstup do budoucí HMU.

1.ledna 1999 byla ve vybraných zemích evropské patnáctky zavedena společná měna euro. Tedy zatím jen v bezhotovostním platebním styku a o dva roky později nahradilo euro národní měnu ve dvanácti zemích Evropy.

Česká republika se momentálně nachází ve fázi, kdy se snaží splnit podmínky konvergenčních kritérií. Ve čtvrté kapitole nastiňuji hodnocení plnění maastrichtských

kritérií Českou republikou a v další kapitole se snažím popsat cestu ČR do HMU, pozitiva a negativa, která jsou s ní spojena, a následný přechod ke společné evropské měně.

Projekt evropské Hospodářské a měnové unie je brán za jednu z nejdůležitějších událostí v mezinárodním finančním systému. Unie je vyvrcholením více než 50 let trvajícího procesu ekonomické integrace Evropy.

1. Hlavní etapy formování eura jako společné měny zainteresovaných zemí Evropské unie

Za první počátky poválečných impulsů tíhnoucí k evropské integraci byl brán projev Winstona Churchilla ze dne 19.zář 1946, kterým vyzval Evropu k vynaložení úsilí na její sjednocení.

1.1. 1.dekáda (50. léta)

Prvním krokem na cestě hospodářského sjednocování západní Evropy bylo založení **Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO)**. Tato smlouva byla uzavřena v dubnu 1951 v Paříži. Šest zemí (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemí a SRN) se rozhodlo společně postupovat v rozvoji dvou klíčových odvětví, těžbě uhlí a výroby oceli. Modernizace obou odvětví měla ulehčit poválečnou obnovu zúčastněných zemí.

Dne 20.května 1955 předložily země Beneluxu ostatním členům ESUO memorandum s návrhy na další rozvoj integrace zaměřený do hospodářské oblasti. Messinská jednání šesti ministrů zahraničí členských států ESUO na počátku června 1955 doporučila na základě tohoto návrhu vytvořit výbor vládních zástupců k vypracování návrhů na další postup. Výsledky jednání výboru byly shrnuty do tzv. Spaakovy zprávy. Bylo zároveň rozhodnuto zahájit mezivládní jednání, jež nakonec vyústila v přijetí dvou tzv. *Římských smluv*, zakládajících **Evropské hospodářské společenství (EHS)** a **Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom)**. Obě smlouvy byly šesti státy zúčastněnými na ESUO podepsány 25.března 1957 a v platnost vstoupily 1.ledna 1958.

Euratom, jak již z jeho názvu vyplývá, je platforma pro jadernou energetiku, podporu atomového výzkumu, zvýšení bezpečnosti jaderných zařízení a především nadnárodní kontrolu zacházení se štěpným materiálem v souvislosti s podporou mírového využívání atomové energie. Postupem času se dominantnějším stalo *EHS*, které odstartovalo ekonomickou transformaci západní Evropy. Hlavním cílem bylo utvoření jednotného společného trhu mezi členskými státy, tedy zrušení překážek volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu, což mělo vést ke stálejšímu ekonomickému růstu a

sbližování hospodářských politik všech členů. Smlouva o EHS také ustanovila vznik **Měnového výboru**, který měl sledovat hospodářský, měnový a rozpočtový vývoj.

Do roku 1965 existovala vedle sebe tři společenství - ESUO, EHS a Euratom, přičemž každé z nich mělo vlastní instituce. V roce 1965 byla uzavřena smlouva o vytvoření společných institucí tří **Společenství**, která po ratifikaci členskými zeměmi vstoupila v červenci 1967 v platnost.

1.2. 2.dekáda (60.léta)

Po příchodu 60.let rostla potřeba členských států EHS více koordinovat měnovou politiku, zejména zmírnit nežádoucí kursové výkyvy. Příčinou byl tlak na americký dolar, devalvována byla italská lira (1961), anglická libra (1967) a francouzský frank (1969). Na druhé straně byly revalvovány holandský gulden a německá marka. Z podnětu Evropské komise byl v roce 1964 založen **Výbor guvernérů centrálních bank**. Guvernéři se tak scházeli jednou do měsíce v Basileji, aby projednávali společné zájmy centrálních bank.

Dalším krokem pro naplnění cílů EHS bylo dobudování celní unie k 1.červenci 1968. Došlo ke zrušení cel na dovoz průmyslových výrobků a do dvou let byla odbourána i cla na dovoz zemědělských výrobků. Pro obchod mimo vnitřní trh byl přijat jednotný celní sazebník.

1.3. 3.dekáda (70.léta)

1.a 2.prosince 1969 došlo k zasedání Evropské rady v Haagu, kde byl přijat záměr prohlubovat integraci vytvořením měnové unie. Rada ministrů tak vytvořila tým expertů, v jehož čele stanul Pierre Werner, tehdejší lucemburský předseda vlády a ministr financí. Tento tzv. Wernerův výbor předložil 8.října 1970 dokument (zvaný *Wernerova zpráva*), který obsahoval plán na vytvoření měnové unie. Ke schválení došlo na zasedání Rady 22.března 1971 v Hamburku. **Wernerova zpráva představovala první ucelenou koncepci a plán na vytvoření Hospodářské a měnové unie**. Jejím záměrem bylo

vytvoření měnové unie do 10 let a to ve 3 stádiích, ale světová měnová krize v roce 1971, o dva roky později ropná krize, a rozdílné zájmy evropského společenství nakonec způsobily, že k naplnění tohoto plánu nedošlo. Předpokládalo se, že budou neodvolatelně zafixovány parity měn členských zemí a definitivně odstraněno flukтуаční pásmo těchto měn, že bude zajištěna úplná a neodvolatelná devizová směnitelnost, a že vyvrcholením procesu měnové integrace bude zavedení společné měny.

V dubnu 1972 bylo na základě tzv. **Basilejské dohody** přijato opatření, které stanovilo flukтуаční pásmo pro všechny měny šesti zakládajících států mezi sebou navzájem $\pm 2,25\%$, vůči americkému dolaru mohly tyto měny kolísat v rozmezí 4,5%. Tento mechanismus je označován jako „**had v tunelu**“. V únoru 1973 došlo ke druhé devalvaci dolaru (o 10%), což společně se zrušením směnitelnosti dolaru za zlato vedlo k odstoupení od systému pevných směnných kurzů, který byl stanoven v Bretton Woods v roce 1944 a dochází k rozpadu Brettonwoodského systému. Tímto krokem došlo ke zmizení tunelu, který byl vytvářen maximálním flukтуаčním rozpětím vůči dolaru, označováno jako „**had opustil tunel**“.

Účastníci měnového hada přestali respektovat pásmo 4,5% od kurzu dolaru, zachovali pásmo stabilních měnových kursů a vyzvali i nečlenské státy EHS podílet se na tomto kursovém uspořádání. Tím došla evropská měnová politika ke **společnému floatingu**, který fungoval až do března 1979.

22.ledna 1972 došlo k rozšíření EHS o tři státy: Dánsko, Irsko a Velkou Británii.

V dubnu 1973 byl založen **Evropská měnový fond** a měl za úkol zintenzivnit měnovou spolupráci mezi členskými zeměmi a vybudování základny pro Evropský systém centrálních bank, ze které měla vzniknout budoucí centrální banka ES. Jeho cíle ale nebyly naplněny. Na zasedání Evropské rady v Paříži byl 13.března 1979 uzavřen **Evropský měnový systém** (EMS) a fungoval až do roku 1998. EMS vznikl dohodou mezi centrálními bankami členských států ES. Úkolem bylo vytvořit mezi členskými státy užší spolupráci v měnových otázkách za účelem vytvoření zóny měnové stability v Evropě.

Klíčového významu v EMS se dostalo **mechanismu směnných kursů (ERM – Exchange Rate Mechanism)** a **společné zúčtovací měnové jednotce ECU (European Currency Unit)**.

ERM určil každé zúčastněné měně centrální kurs vůči ECU. ERM se stal systémem stálých kurzů s přizpůsobitelnými směnnými kursy. O úpravách těchto kursů se rozhodovalo po dohodě ministrů financí členských zemí a guvernérů centrálních bank za účasti Komise ES. Funkci mechanismu směnných kursů výstižně charakterizuje M.Tomášek v monografii „Právní základy evropské měnové unie“. V této souvislosti uvádí Tomášek: „Základním právním problémem měnové integrace se již od počátku 70.let jevílo právní zakotvení kursových pásem. Obecnou tendencí tu přitom bylo vymezit dolní a horní hranici a tyto hranice postupně přibližovat až k pevnému kursu jako základu společné měny. To však vždy naráželo na objektivní a ekonomicky dané překážky. První opatření řízeného floatingu se mělo uskutečnit v roce 1972 tzv. Basilejskou dohodou. Toto opatření, zvané „had v tunelu“, mělo za cíl vymezit fluktuační pásmo měn členských států ES vůči dolaru na $\pm 4,5\%$ a mezi sebou navzájem na $\pm 2,25\%$. Nicméně po krachu Breton-Woodského systému byl i tento první pokus o řízený kurs odsouzen k neúspěchu. Evropská měnová politika však hledala jeho další varianty, a to v podobě Evropského fondu měnové spolupráce.¹

ECU byla vytvořena jako koš měn zúčastněných zemí v rámci EMS. Vztah každé národní měny vůči ECU je přesně určen, ale může být po vzájemné dohodě upraven. Podíl jednotlivých zemí v měnovém koši je dán ekonomickou silou dané země, tedy objemem jejího HDP a podílem na vzájemném obchodu. Jakékoliv změny koše měn tvořících ECU bylo možné provést pouze na základě stanovených pravidel a po vzájemné dohodě všech zúčastněných stran.

1.4. 4.dekáda (80.léta)

Fungování EMS a dosažení měnové stability umožnilo zaměřit v polovině 80.let pozornost na proces dokončení jednotného vnitřního trhu. Pro tento účel byla roku 1985 předložena tzv. **Bílá kniha**, která obsahovala asi tři sta opatření směřujících k odstranění překážek volného trhu. V roce 1986 byl podepsán **Jednotný evropský akt**,

---

¹Prof. Ing. Václav Bakule, DrSc.: Od epunitu k euru (nepublikovaná stať)

který významně revidoval Římské smlouvy a upravil právní rámec ES pro zajištění volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu.

1.ledna 1981 přistoupilo jako desátý člen do ES Řecko a 1.ledna 1986 Španělsko a Portugalsko.

Do centra pozornosti se opět dostala myšlenka jednotné měny. Ta byla považována za důležitý příspěvek k další integraci evropských ekonomik. V dubnu 1989 uvedla **Delorsova zpráva** východiska pro vznik Hospodářské a měnové unie (HMU), pro vytvoření společné měny. Delorsova zpráva obsahovala konkrétní návrhy, jakým způsobem lze ve třech etapách dosáhnout cíle jednotné měny ES. V roce 1990 byl uveden do chodu tříetapový proces, vedoucí k vytvoření HMU.

1.5. 5.dekáda (90.léta) – klíčové období formování evropské měnové unie

1.5.1. Maastrichtská smlouva

Budování vnitřního trhu se stalo významným impulsem pro další rozvoj integračního procesu, a to nejen v oblasti ekonomické. Koncem 80.let se členské země ES rozhodly svolat další mezivládní konferenci, jejímž výsledkem byla Smlouva o Evropské unii, k jejímuž podpisu došlo v Maastrichu. Maastrichtská smlouva (Smlouva o EU) byla uzavřena 7.února 1992 a vstoupila v platnost 1.listopadu 1993. Stala se tzv. klíčovým dokumentem pro vznik HMU. Uvnitř Maastrichtské smlouvy jsou uvedena tzv. konvergenční kritéria, která se stala podmínkou pro vstup do budoucí HMU. Byla to 3 měnová a 2 fiskální kritéria.

K měnovým kritériím patří:

- Kritérium cenové stability: roční míra inflace nesmí přesáhnout o více než 1,5 % průměrnou míru inflace ve třech nejúspěšnějších státech.

- Kritérium stability kursu měny: v rámci fluktuace v rozmezí $\pm 2,25\%$ (1978-1993) od pevně stanovené parity nesmí dojít během dvou posledních let k devalvaci. Počátkem 90.let bylo rozšířeno na $\pm 15\%$, což poskytuje jednotlivým státům poměrně velkou flexibilitu.
- Kritérium dlouhodobé nominální úrokové míry: její výše nesmí překročit o více než 2 % průměr dlouhodobých úrokových měr po období jednoho roku ve třech cenově nejstabilnějších zemích.

K fiskálním kritériím patří:

- Kritérium veřejného deficitu v daném roce: jeho výše by neměla u země, která usiluje o vstup do EMU, překročit hranici 3% HDP.
- Kritérium hrubého veřejného dluhu: poměr veřejného vládního dluhu v tržních cenách k hrubému domácímu produktu nepřekročí 60%. Pravidla připouštějí možnost dočasné výjimky u výše deficitu státního rozpočtu a dluhu v tom případě, jde-li o mimořádný jev a projevuje-li se dlouhodobější tendence poklesu státního dluhu.

1.5.2. Projekt výstavby měnové unie

První etapa započala v červenci 1990 a trvala do 31.prosince 1993. Členské státy EU odstranili během ní zbývající omezení mezinárodního pohybu kapitálu. Tato etapa byla považována za přípravnou.

Druhá etapa započala začátkem roku 1994, trvala do 31.prosince 1998 a byla označována jako přechodová fáze. Byl vytvořen Evropský měnový institut (EMI) jako předchůdce Evropské centrální banky. Měl plnit následující úkoly: příprava zavedení budoucí jednotné měnové politiky, zesílení koordinace měnových politik, dohled na EMS a na vývoj ECU, konzultační a poradenská činnost, úschova a správa devizových rezerv centrálních bank členských států. EMI byl tvořen centrálními národními bankami členských zemí.

1.ledna 1995 došlo k dalšímu rozšíření EU. Do EU vstoupilo Finsko, Rakousko a Švédsko, čímž vznikla **Evropská patnáctka**. Norsko se rozhodlo na základě referenda, že nevstoupí do EU. Deset zemí střední a východní Evropy uzavřelo s EU evropské dohody o přidružení. Jednalo se o Maďarsko, Polsko, ČR, Slovensko, Bulharsko, Rumunsko, Litvu, Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko. Kypr byl roku 1990 přijat do ES, když byl od roku 1972 přidružen k EHS. Žádost o přijetí Turecka do ES byla zamítnuta.

Existuje shoda o tom, že Evropská unie má všechny předpoklady, aby plnila úlohu hlavního faktoru stability a prosperity v Evropě, a vyrovnala se s novými výzvami, které přináší období po studené válce. Jedná se zejména o další prohlubování integrace a rozšiřování Unie východním a jižním směrem. To však předpokládá významné změny v samotné Unii a vyžaduje, aby byla zvýšená efektivnost institucí Unie, aby byl vytvořen pružný systém, umožňující jak rozšiřování Unie, tak prohlubování integrace za účasti jen některých členských států bez ohrožení soudržnosti Unie jako celku, a aby byla získána výraznější podpora veřejnosti pro evropskou integraci. Tyto otázky byly předmětem jednání mezivládní konference (1996-1997), která vyústila v tzv. **Amsterodamskou smlouvu** pozměňující Smlouvu o Evropské unii. Amsterodamská smlouva byla podepsána 2.října 1997.

V červenci 1997 Komise uveřejnila program s názvem „**Agenda 2000**“. Obsahuje posudky připravenosti deseti kandidátských zemí střední a východní Evropy na členství v Evropské unii a program reforem vnitřní politiky, nový finanční rámec Unie. Amsterodamská smlouva a program „Agenda 2000“ vytvářejí potřebný legislativní a programový rámec pro další rozvoj evropského integračního procesu, který zahrnuje též země střední a východní Evropy. Postupně se tak naplňuje vize zakladatelů myšlenky sjednocené Evropy.

Třetí etapa započala 1.ledna 1999 a byla to etapa tzv. konečná. Došlo k vytvoření **Evropské měnové unie** (EMU). Členy se staly: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Velká Británie a Dánsko euro odmítly. Co se týkalo Švédska a Řecka, ty nesplňovaly konvergenční kritéria. Řecko se připojilo do třetí etapy až 1.ledna 2001. Tímto dnem byla

na světové trhy uvedena **jednotná měna „euro“** (zatím v bezhotovostní formě) , která byla hlavní součástí hospodářské a měnové unie. Jednotkami eura se staly centy. Již dávno se rozhodlo, že symbolem nové měny bude řecké písmeno € (epsilon). Oficiální zkratkou pro euro se stal kód EUR a byly vymezeny tyto fixní parity:

Tabulka č.1: Fixní parity eura a měn zemí EMU k 1.1.1999

Země	Název národní měny	Zkratka	Přepočítací koeficient 1 EURO=
Německo	marka	DEM	1,95583
Belgie	frank	GEF	40,3399
Finsko	marka	FIM	5,94573
Francie	frank	FRF	6,55957
Řecko*	drachma	GRD	340,75
Irsko	libra	IEP	0,787564
Itálie	lira	ITL	1936,27
Lucembursko	frank	LUF	40,3399
Nizozemsko	gulden	NLG	2,20371
Rakousko	šilink	ATS	13,7603
Portugalsko	escudo	PTE	200,482
Španělsko	peseta	ESP	166,386

*) koeficient řecké drachmy byl stanoven až k 1.1.2001

[1,2,5,6]

V této fázi vznikl také **Evropský systém centrálních bank**, který sdružuje Evropskou centrální banku, centrální banky členů měnové unie a i centrální banky, které zatím nejsou v EMU.

2. Zavedení eura jako bezhotovostní měny a hotovostní měny

2.1. Od ECU a k euru

Jednotka ECU byla tvořena měnovým košem, který byl vymezen pevným poměrem měn členských států

Evropský měnový systém a ECU byly do poloviny 90.let nerozlučně spjaty s procesem měnové unifikace v EU. ECU se stalo uznávaným pojmem. Společná měna byla nazvána eurem na zasedání Evropské rady v Madridu 15.a 16.prosince 1995 a stala se pokračovatelem ECU.

Euro nahrazuje národní měnu každého státu EMU a dosavadní domácí měna zaniká. Vnější hodnota ECU byla zachována a k 1.1.1999 se transformovala do eura v poměru 1:1. [3]

Na summitu v Madridu v roce 1995 bylo rozhodnuto o přechodu na euro ve třech fázích (A, B, C). **Ve fázi A** (pro rok 1998) se dokončuje příprava na euro. Evropská centrální banka a národní centrální banky utvářejí Evropský systém centrálních bank (ESCB). Schvaluje se legislativa přechodu na euro. Je zahájen tisk bankovek a ražba mincí. Vrcholí přípravy na zavedení společné měny ve finančním sektoru.

Na začátku **fáze B** (pro roky 199-2001) se nevratně fixují směnné kurzy na euro. Předávají se odpovědnosti za měnovou politiku na Evropskou centrální banku. Je zaveden bezhotovostní oběh eura. Během fáze B banky a finanční instituce pokračují v adaptačních změnách.

Finální **fáze C** přechodu na euro je spjata především se zavedením euro mincí a bankovek, které zahrnují hotovostní platby v národních měnách. Nové a staré bankovky i mince mohou paralelně cirkulovat po dobu šesti měsíců. Fáze C končí 1.července 2002, kdy národní bankovky a mince jsou staženy z oběhu. Toto datum je rovněž konečným termínem pro dokončení přechodu všech sektorů, včetně vládního a domácností, na společnou měnu. Centrální banky však i nadále uskutečňují bezpoplatkovou výměnu starých peněz za nové.[1]

Výměna oběživa nebývalého rozsahu se dotkla nejen obyvatel zemí, které euro zavedly jako národní měnu, ale i držitelů těchto národních měn v zemích mimo Evropskou unii.

Aby se zabránilo nadměrnému tlaku na výměnu oběživa na počátku roku 2002, ve všech 12 zemích eurozóny existovalo přechodné, maximálně dvouměsíční období souběžné platnosti národních měn a eura. Délka tohoto období je uvedena v tabulce č.2.[7]

Tabulka č.2: Ukončení platnosti národních měn

Země	Platnost národní měny skončila ke dni
Belgie	28.února 2002
Finsko	28.února 2002
Francie	17.února 2002
Irsko	9.února 2002
Itálie	28.února 2002
Lucembursko	28.února 2002
Německo	31.prosince 2001 **
Nizozemí	28.ledna 2002
Portugalsko	28.února 2002
Rakousko	28.února 2002
Řecko	28.února 2002
Španělsko	28.února 2002

**Obchodníci akceptovali národní měnu až do 28.února 2002

[7]

2.2. Bezhotovostní platební styk v euru

Bezhotovostní platební styk v euru byl možný již od 1.ledna 1999 a přešly na něj veškeré banky zúčastněných zemí. Zavedení bezhotovostního platebního styku mezi nebankovními subjekty bylo věcí času, nicméně setrvávání podniků a občanů u plateb v národních měnách nemělo již žádný smysl.. Přestože banka realizovala mezibankovní platební styk v euru, nesměla podle zásady „no compulsion – no prohibition“ odepřít přijmout platební příkaz klienta podaný například v německých markách. Ovšem ve skutečnosti postupovala každá banka tak, že takto podanou platbu přijala v německých markách, vnitřně si ji převedla na euro a odeslala ji do místa určení v euru, kde ji přijímací banka akceptovala v euru a příjemci ji vykázala v měně účtu nebo v měně podle jeho jiného pokynu. Takže ve skutečnosti to byla jakási „hra“ na bezhotovostní platby

v národních měnách. Z takového převodu se neplatily žádné poplatky za konverzi mezi některou z jedenácti účastnických měn a eurem.[4]

Proces zavádění eura v soukromém sektoru byl tržně orientovaný. Spousta podniků v zemích EU přešla na euro už na začátku roku 1999. To mělo velký význam pro rychlejší rozšíření eura do všech významných podniků v zemích EU již v průběhu prvního roku přechodného období. Na druhé straně spousta podniků, a to zejména podniky vně eurozóny, s tím počítaly, že v přechodném období musí operovat ve dvou různých měnách. Vedly si tedy dvojí účetní knihy – jednu v eurech a druhou v příslušné národní měně a vůbec veškeré operace prováděly v těchto dvou měnách.

Již od 1.ledna 1999 přineslo zavedení eura větší transparentnost a srovnatelnost cen v zemích eurozóny. Vzhledem k tomu, že mezi těmito státy vznikla jedna měna a zanikly kursové rozdíly mezi dřívějšími měnami, včetně směnářských poplatků, byly ceny vyjadřované v euru do konce roku 2001 přepočítávané z původních národních měn pevnými přepočítacími koeficienty srovnatelné na první pohled, a to jak z hlediska nákupních cen tak z hlediska cen prodejních. Euro přineslo více přeshraničních obchodů a investic, především díky zrychlení a zjednodušení přeshraničních plateb v eurech, které se vlastně staly jakoby platbami vnitrostátními. Tato výhoda byla platná přiměřeně i pro platby v eurech z Česka do zemí evropské měnové unie, protože i my jsme přistoupili ke trendu zjednodušování a zrychlování přeshraničních plateb v této nové měně.

Používáním nové měny euro se snižuje řada transakčních nákladů, tj. snížení nákladů souvisejících s poplatky na vedení účtu, kde bylo možné odbourat účty ve dvanácti „starých“ měnách a nahradit je jediným účtem v eurech, dále odpadají náklady na poplatky za dosavadní směnářské operace mezi dvanácti měnami přecházející na euro a také je nutno se zmínit o zániku kursových rizik mezi měnami eurozóny. Kursové riziko české koruny směřuje vůči euru a nikoliv vůči každé z národních měn jednotlivě. Tím také odpadly náklady na zajištění proti kursovému riziku (tzv. hedging) pro dvanáct měn. Takže od 1.ledna 1999 mohly být náklady na hedging přepočítány jen proti euru.

2.3. Hotovostní platební styk v euru

Závěr přechodného období je charakteristický přípravami na zavedení hotovostní podoby eura. Již počátkem roku byla zveřejněna informační kampaň o nových platidlech a v září téhož roku zveřejnila ECB ochranné prvky bankovek měny euro a začalo předzásobení bank v zemích měnové unie novými bankovkami a mincemi měny euro. Do konce roku 2001 byly veškeré nominální údaje převedeny do eur. Týkalo se to zejména bankovních účtů, různých výkazů, statistik a účetních údajů. K 1.1.2002 bylo pro hotovostní výměnu eura připraveno 14,5 mld kusů bankovek a 51,5 mld mincí a to v celkové hodnotě 660 mld eur. Podle odhadu vznikly všem obchodním bankám a finančním domům náklady s přechodem na euro v celkové výši 3,4 miliardy euro. Dále k tomuto datu dala Evropská centrální banka a centrální banky jednotlivých účastnických států do oběhu bankovky a mince znějící na euro. Dnes jsou eurobankovky a mince zákonným platidlem ve 12 z 25 členských států Evropské unie (EU). Těchto dvanáct států společně tvoří eurozónu.

Obrázek č.1: Mapa Eurozóny

Problémem souvisejícím se zavedením bankovek a mincí nové měny euro bylo stažení starých bankovek a mincí. K tomu byl zaveden ve všech účastnících zemích eurozóny tzv. paralelní oběh, což byla doba, kdy byla v oběhu jak eura tak i platidla zaniklých měn. Nejzažším termínem zániku platnosti dosavadní měny byl 28.únor 2002.

Některé státy si ale stanovily lhůtu kratší, viz. tabulka č. 2. Do této doby byla stará platidla přijímána a vracela se jen nová platidla eur. A to jak v obchodním styku tak i bankovním. Tato výměna byla bezplatná.

Z oběhu stažené mince a bankovky národních měn byly znehodnocovány a posléze zničeny. Ne všechno oběživo se však dostalo zpět do centrálních bank národních zemí. Řada občanů, a to nejen numismatici, si ponechala drobné mince na památku, na ozdobu nebo pro děti na hraní.

Staré bankovky a mince byly nahrazeny novými bankovkami a mincemi eura. ECB pozorně sleduje vývoj zásoby eurobankovek a mincí. Případný nedostatek bankovek v jedné zemi lze doplnit z přebytku od národní centrální banky v jiném státě. Podstatnější výkyvy v poptávce je možné kompenzovat čerpáním z dodatečné strategické rezervy.

Objem výroby eurobankovek je stanovován každý rok a je dán změnami v poptávce a výměnou opotřebovaných nebo poškozených bankovek. Od roku 2002 je výroba bankovek různých hodnot prováděna koordinovaně. Každá národní centrální banka (NCB) odpovídá za výrobu bankovek pouze několika hodnot. Viz.příloha č.1,2,3,4,5.

Vážnou hrozbou pro důvěryhodnost měny je padělání. Evropský systém centrálních bank uplatňuje v boji proti padělatelství koordinovaný, avšak decentralizovaný přístup. ECB a národní centrální banky Evropské unie (EU) padělatelskou činnost soustavně sledují. V této oblasti ECB úzce spolupracuje s Europolem, Interpolem a Evropskou komisí.

ECB ustavila Středisko pro analýzu padělků bankovek, které koordinuje činnost národních analytických středisek v jednotlivých členských státech EU.

Díky zvláštní databázi padělků (Counterfeit Monitoring System) mohou centrální banky efektivně komunikovat s policejními složkami, např. s Europolem. Padělání mincí sleduje Evropská komise. [13,15]

3. Přínosy a zápory společné měny

3.1. Cenové následky a euro

Zavedení hotovostního eura s velkým nadšením slavilo mnoho lidí. Ale o rok později bylo více slyšet kritiku na novou měnu. Přestože bylo ujišťováno, že nedojde u většiny cen ke změně, tak podle Spolkového svazu pro ochranu spotřebitelů vzrostly ceny v Německu především ve službách.

V době, kdy bylo už euro zavedeno a národní měny ještě stále platily a byly postupně stahovány, vznikaly prakticky všem maloobchodům během tohoto přechodného období náklady, které se projevily na výši cen. Zboží bylo označeno dvojími cenami a pořizovala se nová zařízení jako váhy a pokladny. Obchodníci po dobu dvou měsíců fungovali jako malé směnárny.

Jedním z pozitivních účinků příchodu eura v hotovostní měně bylo větší zprůhlednění rozdílů maloobchodních cen v různých zemích EMU. S tím souvisí také snaha tyto cenové rozdíly vyrovnávat. Praxe ale ukazuje, že existence společné měny není důvodem k vyrovnávání cen. Mezi příčiny trvalých rozdílů v cenách jedné měnové oblasti lze určit např. rozdíly v konkurenci, rozdíly ve velikosti a vzdálenosti trhů atd.

3.2. Přínosy pro občany

Jednotná měna euro výrazně ulehčila situaci spotřebitelům v zemích eurozóny a to především turistům a obchodníkům, protože vyjádření cen zboží a služeb v jedné peněžní jednotce usnadňuje jejich vzájemné mezinárodní srovnání. Turistům a cestujícím odpadají náklady na směňování měn při cestách do zahraničí. Transparentnější mezinárodní cenové komparace povedou k cenové harmonizaci a nižším cenám zejména v příhraničních oblastech.

Co přinese nově zavedená jednotná evropská měna České republice?

- **Jednodušší orientaci v cenách zboží a služeb poskytovaných v zemích Eurolandu**

- převodní poměry mezi jednotlivými měnami Eurolandu, které zatím existují souběžně s eurem, už jsou navždy zafixovány. Ztrácejí tedy smysl úvahy, zda je výhodnější koupit marky nebo franky.
- **Úspory podniků při vedení účetnictví a devizových převodech**
  - odpadne nutnost složitého přepočítávání kursů jednotlivých měn, odpadnou také náklady na převod z jedné měny do druhé a obavy z kursových výkyvů.
- **Lepší přístup podniků k penězům a na jednotném kapitálovém trhu**
  - zavedením eura se všechny finanční operace zjednodušily a zlevnily.
- **Možný větší příliv zahraničních investic**
  - rostoucí konkurence uvnitř Eurolandu pravděpodobně investory přinutí investovat ve větší míře mimo Evropskou unii.
- **Pevnější vazby na Evropskou unii**
  - předpokládá se, že české podniky budou velkou část zahraničních obchodů uskutečňovat v euru. To může vést k posílení ekonomických vazeb mezi firmami v Eurolandu a v České republice.
- **Možnost pro občany otevřít si účet v euru, platit a dostávat peníze v euru**
  - tyto služby nabízí většina bank v České republice.²

3.3. Zápory spojené se zavedením jednotné měny

Zavedení eura by znamenalo vzdát se měnové suverenity a tím jednoho ze základních znaků svrchovanosti země. Členské země měnové unie ztratily významný nástroj k ovlivňování své ekonomiky, především mechanismus změn měnových kurzů. Došlo tím k omezení pravomoci centrálních bank zemí eurozóny ze strany Evropské centrální banky, jejíž měnové politice se budou muset podřizovat a přizpůsobovat.

Společná měna nemusí automaticky přispívat k vyrovnání cenových rozdílů. Cenové difference jsou nadále přítomny nejen mezi jednotlivými zeměmi, ale také mezi jednotlivými regiony v rámci jedné země.

---

² EURO je tady: Mimořádná příloha Lidových novin:, 4.ledna 1999, str.1

I po zavedení společné měny nelze počítat s absolutní homogenitou trhu. Přes veškerou snahu o harmonizaci přetrvávají nadále odlišnosti v daňových systémech, které mohou ovlivňovat nákladovou i výnosovou produkční činnost.

Problém představuje rovněž solidarita v měnové oblasti a vzájemná závislost všech zúčastněných zemí. V době ekonomického poklesu se bude prohlubovat politické napětí, společná měnová politika zvýší rozdílný ekonomický vývoj jednotlivých zemí a prohloubí difference v jejich výkonnosti.

3.4. Euro jako mezinárodní měna

Euro, jednotná evropská měna, která za několik let nahradí i českou korunu, dnes platí ve dvanácti z pětadvaceti zemí evropské unie. Tedy v Belgii, Německu, Řecku, Španělsku, Francii, Irsku, Itálii, Lucembursku, Nizozemsku, Rakousku, Portugalsku a Finsku. Ze starých zemí EU zatím nepřijaly euro Spojené království, Dánsko a Švédsko. Z deseti nových zemí unie se ještě do eurozóny nedostala žádná, ale všechny to plánují na nejbližší roky. Ale euro již léta platí v Evropě v mnohem více zemích než ve dvanácti. Především v malých státech, které jsou silně navázané na některé členské země evropské unie. Jde o Andorru, Monako, San Marino a Vatikán. Kromě nich ale před lety dinár za německou marku a potom za euro vyměnily někdejší části Jugoslávie. Černá Hora a Kosovo.

Řada zemí eurozóny má i svá zámořská území. A na některých z nich platí euro také. Tak je tomu nejen na portugalské Madeiře a Azorských ostrovech, ale i na Kanárských ostrovech a ve španělských Enklávách Ceuta a Melilla a díky těmto územím už je euro v Africe. Ale nejen díky nim. Eurem platí také na opačné straně Afriky. Na francouzských ostrovech Mayotte a Réunion.

Francouzské zámořské departmány dostaly jednotnou evropskou měnu i do jižní, střední a severní Ameriky. Na jihoamerickém kontinentě je euro oficiální měnou ve francouzské Guyaně. V Karibiku je to hned několik ostrovů: Guadeloupe, Martinik a dokonce francouzská část francouzsko-nizozemského ostrova Svatý Martin. V severní Americe je to pak malé souostroví St. Pierre a Miquelon.

Na druhou stranu existují zámořská území evropských zemí, kde euro neplatí, např. nizozemské Antily včetně právě nizozemské části zmíněného ostrova Svatý Martin nebo francouzská Nová Kaledonie a další.

Také na seznamu míst světa, kde všude oficiálně platí jednotná evropská měna, je několik turistických resortů na Kubě. Ty se ale do výčtu nepočítají. Euro je tam legálně a Fidelem Castrem nenáviděný dolar ilegálně jen kvůli turistům. [10]

4. Charakteristika předpokladů zapojení do eurozóny

4.1. Vyhodnocení současného a očekávaného plnění maastrichtských konvergenčních kritérií

Konvergenční kritéria (cenová stabilita, udržitelnost veřejných financí měřená vládním deficitem a vládním dluhem, stabilita kurzu měny a stálost konvergence opírající se o dlouhodobé úrokové sazby) jsou definována Smlouvou o ES a specifikována v Protokolu o konvergenčních kritériích a Protokolu o postupu při nadměrném schodku, které jsou připojeny ke Smlouvě. Pro členské státy EU s dočasným odkladem pro zavedení eura vyplývá, že před podáním přihlášky do měnové unie musí konvergenční kritéria plnit udržitelným, nikoli pouze bodovým způsobem.

Smlouva ukládá za povinnost dvěma institucím - Evropské komisi a Evropské centrální bance - vyhodnocovat v minimálně dvouletém intervalu plnění konvergenčních kritérií u členských států, které mají odklad pro zavedení eura. Jejich výstupem jsou dva samostatné dokumenty: Konvergenční zpráva EK a Konvergenční zpráva ECB.

Závěry Konvergenční zprávy 2004 Evropské komise i Konvergenční zprávy 2004 Evropské centrální banky poukazují na to, že ze čtyř konvergenčních kritérií splňuje ČR pouze dvě - kritérium cenové stability a dlouhodobých úrokových sazeb. Souhrnné vyhodnocení u všech členských států Evropské unie s odkladem pro zavedení eura ukazuje následující tabulka.

Tabulka č.3: Plnění konvergenčních kritérií v roce 2004 (srovnání členských států EU s odkladem zavedení eura podle Konvergenční zprávy EK)

	Cenová stabilita	Udržitelnost veřejných financí (deficit, dluh)	Měn. kurz	Dlouhodobé úrokové sazby
Česká republika*)	ano	ne	ne	ano
Estonsko**)	ano	ano	ne	
Kypr*)	ano	ne	ne	ano
Lotyšsko	ne	ano	ne	ano
Litva**)	ano	ano	ne	ano
Maďarsko*)	ne	ne	ne	ne
Malta*)	ne	ne	ne	ano
Polsko*)	ne	ne	ne	ne
Slovinsko**)	ne	ano	ne	ano
Slovensko*)	ne	ne	ne	ano
Švédsko	ano	ano	ne	ano

*)Proti zemi byla zahájena procedura nadměrného schodku rozhodnutím Rady ze dne 5.července 2004.

**)Země vstoupila dne 28.června 2004 do kurzového režimu ERM II.

4.2. Hodnocení plnění maastrichtských kritérií Českou republikou

Jak bylo již výše uvedeno, lze maastrichtská kritéria rozdělit na fiskální a měnová. **K měnovým kritériím** patří kritérium cenové stability, kritérium stability měnového kursu a kritérium stability dlouhodobých úrokových sazeb.

Kritérium cenové stability požaduje, aby členský stát vykazoval dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace, sledovanou během jednoho roku (předchozích dvanáct měsíců) před šetřením, která nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu průměrnou míru inflace tří členských států EU, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Kritérium je sledováno na základě harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP).

Tabulka č. 4: **Harmonizovaný index spotřebitelských cen**

(průměr posledních dvanácti měsíců proti průměru předchozích dvanácti měsíců, růst v %)

	2001	2002	2003	Srpen 04	2004	2005	2006	2007
Průměr tří zemí EU s nejnižší inflací	1,6	1,1	1,2	0,9	0,9	1	1,2	1,3
Hodnota kritéria (1.řádek +1,5 p.b.)	3,1	2,6	2,7	2,4	2,4	2,5	2,7	2,8
Česká republika	4,5	1,4	-0,1	1,8	2,7	3,2	2,6	2,2

Z uvedené tabulky vyplývá, že Česká republika kritérium cenové stability *plní*, což ale částečně odráží mimořádně nízkou inflaci v minulém roce. S výjimkou přechodného nárůstu inflace v letech 2004 - 2005 by měla ČR inflační kritérium plnit i v budoucnosti. Inflační cíl ČNB od roku 2006 pro národní index spotřebitelských cen je stanoven na úrovni 3 %. Dá se předpokládat, že jeho výše odpovídá splnění kritéria blízko jeho hornímu okraji za podmínky, že se cenový vývoj v EU a jejích členských zemích nebude výrazně odchylovat směrem dolů od cílené hodnoty (inflace „pod, ale blízko 2 %“). Tím není vyloučena možnost krátkodobého neplnění kritéria v případě inflačních šoků.

Vyhodnocování plnění *kursového konvergenčního kritéria* vychází z příslušných ustanovení Smlouvy o Evropské unii, která jsou dále rozpracována příslušným protokolem a Usnesením Rady, kterými byl založen kursový mechanismus ERM II s platností od 1. 1. 1999. Současnou pozici evropských autorit při hodnocení kursového kritéria lze shrnout následovně:

- země se musí v době hodnocení plnění kritéria účastnit v ERM II nejméně dva roky;
- v hodnoceném dvouletém období nesmí dojít k devalvaci centrální parity;
- splnění předchozích dvou bodů je nutnou, nikoli postačující podmínkou naplnění kritéria kursové stability. Důraz je kladen na pohyb poměrně blízko centrální parity „bez výrazného napětí“. Pokud dojde k pohybu měnového kurzu dále od parity, je nutné rozlišovat mezi apreciační a depreciační odchylkou a zkoumat délku jejího trvání, důvody a nastavení úrokových sazeb a intervenční politiky v dané době.

Z výše uvedeného popisu hodnocení kursového kritéria vyplývá, že jeho plnění lze formálně provádět teprve po stanovení centrální parity kurzu CZK/EUR. Vývoj v posledních několika letech naznačuje, že kolísání měnového kursu je zřetelně menší než $\pm 15\%$. Nelze ale s jistotou říci, zda by stávající stav byl vyhodnocen jako splnění podmínky pohybu blízko centrální parity „bez výrazného napětí“.

Úspěšná účast v ERM II je závislá zejména na míře sladění s ekonomikou eurozóny, na pružnosti trhů a na konzistenci hospodářských politik. Eurostrategie doporučuje účast v ERM II pouze po minimální nutnou dobu dvou let, z čehož vyplývá, že „ČR by se měla zapojit do kursového mechanismu ERM II teprve po vytvoření předpokladů pro to, aby jí bylo umožněno v době vyhodnocování kursového kritéria (po dvou letech od vstupu do ERM II) přijmout měnu euro a poté bez problémů realizovat výhody z jejího přijetí“. Z tohoto důvodu lze předpokládat, že v okamžiku vstupu do ERM II bude česká ekonomika na plnění kursového kritéria připravena lépe než tomu bylo v minulém období. Vstup do ERM II představuje ve srovnání se současným kursovým režimem floatingu nový prvek, který může chování měnového kursu významně ovlivnit. Jako klíčový problém přechodu na mechanismus ERM II se přitom jeví vhodné (udržitelné) nastavení centrální parity.

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb požaduje, aby v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu EU nepřekračovala o více než 2 % průměrnou úrokovou sazbu tří členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Dlouhodobé úrokové sazby jsou vypočítány na základě výnosu do doby splatnosti desetiletých vládních dluhopisů na sekundárním trhu.

Tabulka č.7: Desetileté úrokové sazby z vládních dluhopisů na sekundárním trhu
(průměr za posledních dvanáct měsíců, v %)

	2001	2002	2003	Srpen 04	2004	2005	2006	2007
Průměr tří zemí EU s nejnižší inflací	4,92	4,85	4,12	4,3	3,8	3,9	4,2	4,2
Hodnota kritéria (1.řádek + 2,0 p.b.)	6,92	6,85	6,12	6,3	5,8	5,9	6,2	6,2
Česká republika	6,31	4,88	4,12	4,74	4,9	5,3	5,4	5,5

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb v současnosti ČR *plní* a rovněž výhled nenaznačuje problémy v této oblasti. Prognóza úrokových sazeb z vládních dluhopisů v ČR je nicméně kriticky závislá na úspěšném dokončení konsolidace veřejných financí. Případná ztráta důvěry finančních trhů ve výsledek fiskální reformy se může velmi rychle projevit v nárůstu rizikové premie dlouhodobých úrokových sazeb a ohrozit plnění tohoto konvergenčního kritéria.[14]

K fiskálním kritériím patří kritérium udržitelnosti veřejných financí.

Smlouva o EU ukládá členským státům vyvarovat se nadměrných schodků veřejných financí. Dodržování rozpočtové disciplíny je zkoumáno na základě kritérií vládního schodku a vládního dluhu. Návazně je pak kritérium konvergence v oblasti veřejných financí vymezeno jako jejich dlouhodobě udržitelný stav bez nadměrných schodků.

Konvergenční kritérium vládního deficitu požaduje, aby poměr plánovaného nebo skutečného deficitu vládního sektoru k hrubému domácímu produktu nepřekračoval hodnotu 3% vyjma případů kdy:

- poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží doporučené hodnotě;
- a nebo překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a zároveň poměr zůstal blízko k referenční hodnotě.

Pod pojmem „vládní deficit“ se rozumí čisté výpůjčky sektoru vládních institucí definované v ESA 95 s minimálními odchylkami.

Tabulka č.5: Deficit sector vládních institucí (v metodice ESA 1995, v % HDP)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Hodnota kritéria	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Česká republika	5,9	6,8	12,6	5,2	4,7	3,8	3,3

Česká republika není za současného nastavení parametrů veřejných financí schopna plnit kritérium deficitu sektoru vládních institucí. Výše deficitu se již delší dobu

nachází nad referenční hodnotou 3% HDP. Probíhající reforma veřejných financí předpokládá postupné snižování deficitu na 3,3 % v roce 2007. Za předpokladu úspěšného průběhu reformy a udržení tempa konsolidace v dalším období je možné očekávat splnění konvergenčního kritéria v roce 2008.

Konvergenční kritérium vládního dluhu stanovuje, že poměr vládního dluhu k hrubému domácímu produktu v tržních cenách by neměl překročit 60 % kromě případů, kdy se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k referenční hodnotě. Pod pojmem „vládní dluh“ se rozumí celkový hrubý dluh sektoru vládních institucí podle ESA 95 s některými dílčími metodickými úpravami.

Tabulka č.6: Vládní dluh (v metodice ESA 1995, v % HDP)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Hodnota kritéria	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
Česká republika	25,3	28,8	37,8	38,6	38,3	39,2	40,0

Vzhledem ke stále nízké výchozí úrovni vládního dluhu zatím nemá Česká republika s plněním tohoto konvergenčního kritéria problémy. Dynamika nárůstu dluhu v posledních letech by se měla díky reformě veřejných financí zpomalovat. Navíc do dynamiky vládního dluhu se promítlo i zahrnutí většiny identifikovaných nepřímých závazků vlády (zejména vládních garancí) v roce 2003. Úspěšné dokončení fiskální konsolidace by mělo stabilizovat úroveň vládního dluhu bezpečně pod hodnotou kritéria.

[14]

5. Cesta České republiky do eurozóny

Přístupový proces České republiky do Evropské unie se úspěšně završil. Na summitu v Kodani byla v prosinci 2002 dokončena jednání o finančních podmínkách přistoupení k EU a v dubnu 2003 byla v Aténách oficiálně podepsána smlouva o přistoupení ČR k EU. Po proběhlém referendu o vstupu ČR do EU v červnu 2003 se proces přistoupení uzavřel ratifikací přístupové smlouvy parlamenty členských zemí EU. ČR se tak stala v květnu 2004 členem EU.

Nedílnou součástí přistoupení ČR k EU je i závazek o následném přistoupení k eurozóně. Vzhledem k nevyhnutelným implementačním zpožděním hospodářských politik je nutné vytvořit pro integraci ČR do evropských měnových struktur kredibilní strategii, ze které budou následně jednotlivé hospodářské politiky a zejména měnová politika vycházet.

5.1. Východiska přistoupení k eurozóně

Hospodářská a měnová unie (HMU) byla implementována na základě Maastrichtské smlouvy ve třech fázích. V první fázi od roku 1990 byla završena liberalizace kapitálových toků a vytvořen jednotný vnitřní trh EU. Druhá fáze, která začala v roce 1994, byla zaměřena na dosažení pokroku v konvergenci ekonomik členských zemí. S třetí fází došlo v roce 1999 k zavedení bezhotovostního oběhu měny euro a k počátku fungování jednotné měnové politiky Evropské centrální banky (ECB), která stanovuje jednotnou úrokovou sazbu pro celou eurozónu. Proces měnové integrace byl završen zavedením eurového hotovostního oběhu v lednu 2002.

K základům ekonomické integrace v rámci HMU patří měna euro a procesy koordinace hospodářských a rozpočtových politik mezi sebou navzájem i mezi jednotlivými členskými státy. Koordinaci zajišťují procedury mnohostranného dohledu nad jejich vývojem. Vznik nadměrných rozpočtových deficitů je omezen ustanoveními Smlouvy o EU a tzv. **Paktem stability a růstu**. *Smlouva o založení ES* ukládá členským zemím EU vyhnout se nadměrným deficitům veřejných financí. O tom, zda nadměrný

schodek existuje, rozhoduje na základě zprávy Komise Rada EU. V případě rozhodnutí o nadměrném schodku doporučí Rada příslušné zemi přijmout korekční opatření, jejichž obsah není zveřejňován s výjimkou případů, kdy členská země na doporučení Rady během stanoveného období nereagovala. V návaznosti na Pakt stability a růstu mohou být navíc na členské země eurozóny uplatňovány i finanční sankce v podobě neúročených depozit nebo - v případě, kdy Rada po dvou letech od uložení sankcí nedospěje k názoru, že došlo k nápravě nadměrného deficitu – jednorázových pokut.

V roce 1999 splnilo podmínky pro zavedení eura a vytvořilo eurozónu jedenáct zemí EU, ke kterým přistoupilo v roce 2001 rovněž Řecko. Velká Británie a Dánsko, které si na začátku maastrichtského procesu vyjednaly tzv. neúčastnickou doložku ("opt out clause"), se v současnosti na projektu jednotné měny nepodílejí. Rovněž Švédsko, ačkoliv neúčastnickou doložkou nedisponuje, stojí z domácích politických důvodů prozatím mimo eurozónu.

Po přistoupení k EU se ČR automaticky účastní třetí fáze HMU, přičemž získává status členské země s dočasnou výjimkou pro zavedení eura, tj. v této fázi nejsme členem eurozóny. V okamžiku přistoupení k EU se ČNB stala členem Evropského systému centrálních bank (ESCB). Po přijetí eura se ČNB zařadí do tzv. Eurosystemu, který se skládá z ECB a centrálních bank členských zemí eurozóny.

Před zavedením měny euro musí tedy být ČR podle platné evropské legislativy členem EU a musí splnit maastrichtská konvergenční kritéria včetně slučitelnosti právních předpisů v oblasti HMU. Časový okamžik pro zavedení eura či pro splnění konvergenčních kritérií evropská legislativa explicitně neupravuje. ČR musí nicméně po vstupu do EU pravidelně dokumentovat směřování ekonomiky směrem k plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, tzv. Konvergenčního programu.

Formální vyhodnocení míry konvergence nutné pro vstup do eurozóny se provádí podle procedury specifikované ve *Smlouvě o EU*. Konečné rozhodnutí je přijímáno po standardní proceduře vrcholným setkáním členských států EU na základě doporučení Rady ECOFIN. Členské země EU, jejichž ekonomické podmínky jsou vyhodnoceny jako potenciální hrozba pro zachování cenové stability v eurozóně, do měnové unie nebudou moci vstoupit a zůstane jim zachován status země s ***dočasnou výjimkou pro zavedení eura***.

Tyto země tak mohou inkasovat výhody členství v eurozóně až se zpožděním a budou ve srovnání s novými členy eurozóny v komparativní nevýhodě.

Kurzové konvergenční kritérium vyžaduje dvouletou účast v mechanismu ERM II a zároveň pohyb měnového kurzu v blízkosti centrální parity. Úroveň centrální parity a šíře flukтуаčního pásma kursového režimu v rámci ERM II budou, po dohodě ČNB s vládou, projednány s ECB a Evropskou komisí a následně schváleny radou ECOFIN. Vzhledem k tomu, že samotná účast v ERM II nevede, na rozdíl od nezvratitelného zafixování kurzu v rámci měnové unie, k odstranění rizika měnových turbulencí, je účast v mechanismu ERM II chápána jen jako brána pro přistoupení k eurozóně. Vláda se shoduje s ČNB, že delší než minimálně nutné dvouleté setrvání v ERM II se nejeví jako žádoucí.

5.2. Očekávané pozitivní efekty přistoupení k eurozóně

Přistoupením ČR k eurozóně dojde k završení procesu integrace české ekonomiky do evropských měnových struktur. Česká republika se bude moci plně podílet na formulaci a implementaci společné evropské měnové a kursové politiky, které směřují k posilování makroekonomické stability v Evropě.

Členství v eurozóně by mělo mít pozitivní dopady na domácí hospodářskou politiku, neboť klíčovými prvky systému jsou požadavky na střednědobě vyrovnané veřejné rozpočty a na provádění strukturálních reforem podporujících dlouhodobě udržitelný hospodářský růst.

Rozpočtová politika prováděná v souladu s ustanoveními Paktu stability a růstu sníží náklady financování veřejných rozpočtů a povede ke stabilizaci dlouhodobých úrokových sazeb na nízké úrovni. Firmy i domácnosti budou profitovat nejen z nízkých úrokových sazeb, ale i z přístupu k hlubším, likvidnějším a transparentnějším kapitálovým trhům eurozóny.

Nezvratitelným zafixováním měny v rámci měnové unie dojde ke zvýšení stability finančního sektoru a ke snížení rizik vzniku *měnových turbulencí*. Prudké kursové

výkyvy představují pro malou otevřenou ekonomiku v prostředí liberalizovaných kapitálových toků významnou hrozbu.

Z eliminace *kursového rizika* vůči zemím eurozóny, které jsou pro ČR nejdůležitějšími obchodními partnery, bude profitovat zejména domácí podnikový sektor. Tyto výhody se projeví jednak poklesem transakčních a zajišťovacích nákladů, ale také snížením investiční nejistoty. Sektor domácností získá výhody z vyšší *cenové transparentnosti*, která stimuluje působení konkurence.

Tyto pozitivní efekty budou přispívat k vytváření stabilnějšího prostředí pro podnikání, k efektivnější alokaci zdrojů a následně k vyššímu růstu ekonomiky. Přistoupení k eurozóně tak může dále urychlit reálnou konvergenci české ekonomiky směrem k průměru EU.

5.3. Možná rizika přistoupení k eurozóně

Přistoupení ČR k eurozóně je spojeno s řadou výhod, ale také s některými riziky, jejichž intenzita působení se bude v čase měnit. Tato rizika jsou spojena především s reakcí hospodářství na ekonomické poruchy v podmínkách nezvratitelně zafixovaného měnového kurzu v rámci měnové unie. V případě nedostatečné cyklické a strukturální sladěnosti české ekonomiky a jejího finančního sektoru s ekonomikami eurozóny mohou mít ekonomické šoky nestejné, asymetrické dopady.

Ztráta samostatné měnové politiky bude pro hospodářskou politiku ČR znamenat ztrátu významných nástrojů, které mohou napomoci zmírnit negativní dopady plynoucí z rozdílného domácího a zahraničního ekonomického vývoje a mohou tak usnadnit ekonomickou konvergenci. Hospodářská politika v době před vstupem do eurozóny se bude muset orientovat tak, aby již v této fázi zajistila rychlou ekonomickou konvergenci a vyšší reakční schopnost ekonomiky, která by snižovala riziko zpomalování hospodářského růstu vyvolané působením asymetrických šoků a jejich dopadů. Ačkoliv se charakteristiky české ekonomiky od počátku transformace přiblížily k charakteristikám zemí EU, určitá nesladěnost ekonomických cyklů a strukturální odlišnosti budou přetrvávat

i po vstupu do eurozóny. Pro zajištění dostatečné reakční schopnosti české ekonomiky jsou klíčové zejména stabilizující fiskální politika, pružnost na trhu práce i produktů a dobře fungující finanční trhy.

Na druhé straně plnění podmínek a plná aplikovatelnost Paktu stability a růstu bude vedle posílení automatického stabilizačního působení fiskální politiky vyžadovat i její zpřísnění tak, aby byla zajištěna dlouhodobá udržitelnost vyrovnaných veřejných financí. Stav veřejných financí se může stát bariérou pro vstup do eurozóny nejen díky nadměrným schodkům, ale i díky nedostatečnému strukturálnímu přizpůsobení zejména výdajové strany. Fiskální politika musí být připravena nejen plnit svou makroekonomickou stabilizační funkci, ale i být konzistentní s ostatními strukturálními politikami podporujícími konkurenční schopnost české ekonomiky v podmínkách jednotného trhu.

K rozhodnutí o nezvratném zafixování směnného kurzu a přijetí jednotné měnové politiky může dojít až v okamžiku, kdy bude dosaženo udržitelné konvergence ekonomiky a makroekonomických i mikroekonomických politik (otevírání trhů, konkurenceschopnost v rámci jednotného trhu a prohlubování hospodářské integrace, fungování institucí na trzích produktů, služeb a kapitálu).

5.4.Další aspekty přistoupení k eurozóně

Jako další aspekty přistoupení k eurozóně je možné uvažovat ekonomickou sladěnost a trh práce.

Charakteristiky české ekonomiky se postupně přibližují k charakteristikám zemí EU. Obchodní výměna s EU se na celkovém zahraničním obchodě české ekonomiky podílí zhruba dvěmi třetinami a příliv zahraničních investic ze zemí EU dosahuje až čtyř pětín všech investic proudících do české ekonomiky. Přesto byl doposud cyklický vývoj české ekonomiky sladěn s cyklickým vývojem eurozóny méně než v průměrné členské zemi eurozóny. Také v oblasti sladěnosti struktury reálné ekonomiky a finančního sektoru existuje prostor k dalšímu zlepšení.

Ohodnocení dostatečné *ekonomické sladěnosti* v čase a v mezinárodním srovnání lze realizovat například s využitím analýzy korelace ekonomického cyklu se zeměmi eurozóny, analýzy korelace poptávkových a nabídkových šoků mezi českou ekonomikou a ekonomikou zemí eurozóny, hodnocení strukturální podobnosti na základě podílu jednotlivých sektorů na celkové přidané hodnotě či na základě sady kritérií týkající se propojení mezinárodního obchodu a finančního sektoru ČR se zeměmi eurozóny.

Trh práce v ČR je charakteristický, podobně jako trh práce v EU, poměrně malou mobilitou a flexibilitou pracovní síly. Navíc v horizontu několika let po přijetí do EU je třeba počítat s restrikcemi omezujícími volný pohyb pracovních sil z nových členských zemí. Posílení adaptačních mechanismů na trhu práce vyžaduje realizaci kroků posilujících flexibilitu trhu práce a pružnost reálných mezd a to nejen v institucionální oblasti, ale také v oblastech jako jsou dopravní infrastruktura a zvýšení flexibility na trhu s byty.

Hodnocení stupně flexibility trhu práce lze realizovat například hodnocením meziregionální mobility obyvatelstva, analýzou rozptylu v regionálních mírách nezaměstnanosti, analýzou pružnosti mezd, hodnocením podílu dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných či hodnocením struktury zaměstnanosti.

5.5.Strategie přistoupení k eurozóně

Přistoupení ČR k eurozóně navazuje dle evropské legislativy na vstup země do EU. Členství v eurozóně umožní ČR plně se podílet na formulaci a implementaci společné evropské měnové a kursové politiky a povede k posílení makroekonomické stability české ekonomiky.

Z procedurálního hlediska je za předpokladu přistoupení ČR k EU v roce 2004 a při splnění maastrichtských konvergenčních kritérií prvním teoreticky možným rokem přistoupení k eurozóně rok 2007. Podle materiálu Ministerstva financí ČR lze (za

předpokladu plnění maastrichtských kritérií včetně úspěšné konsolidace veřejných financí, dosažení dostatečného stupně reálné konvergence a přiměřeném postupu strukturálních reforem zajišťujících dostatečnou ekonomickou sladěnost se zeměmi EU) očekávat přistoupení ČR k eurozóně v horizontu let 2009-2010.[15]

Při respektování kursového mechanismu ERM II pouze jako vstupní brány do eurozóny s maximálně dvouletým setrváním, spočívá rozhodnutí ohledně načasování přijetí eura na výhledu plnění ostatních konvergenčních kritérií a na vyhodnocení dostatečné sladěnosti české ekonomiky s ekonomikami eurozóny. Jinými slovy, ČR by se měla zapojit do mechanismu ERM II teprve po vytvoření předpokladů pro to, aby jí bylo umožněno v době vyhodnocování kursového kritéria (po dvou letech od vstupu do ERM II) přijmout měnu euro a poté bez problémů realizovat výhody z jejího přijetí.

Připravenost ČR na účast koruny v mechanismu ERM II a na přistoupení k eurozóně bude každoročně pravidelně vyhodnocována nejen formálními kritérii potřebnými pro vstup, ale také pomocí podrobnějších ekonomických analýz. Konkrétně při zpracování a projednávání *Konvergenčních programů* vždy na podzim daného roku bude vládě předloženo vyhodnocení současného a očekávaného plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a vyhodnocení stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou. Na základě tohoto hodnocení bude vládě Českou národní bankou a Ministerstvem financí navrženo rozhodnutí, zda iniciovat proceduru směřující ke vstupu koruny do mechanismu ERM II. S ohledem na záměr setrvat v tomto mechanismu jen po nezbytně nutné dva roky bude rozhodnutím o vstupu do mechanismu ERM II implikován i okamžik přistoupení k eurozóně, tedy zavedení měny euro v České republice.

Strategickým cílem vlády a ČNB je vytvořit podmínky pro přijetí měny euro v ČR. Hospodářská strategie vlády bude zaměřena na podporu hospodářského růstu, udržení makroekonomické stability, zajištění dlouhodobé konkurenceschopnosti podniků a zvyšování zaměstnanosti při současném snižování vysoké míry dlouhodobé nezaměstnanosti. Ve fiskální oblasti vláda ještě v tomto volebním období připraví další etapu fiskální reformy tak, aby splnění fiskálních maastrichtských kritérií nebylo založeno na jednorázových příjmech či škrtech, ale bylo důsledkem postupných reformních kroků resp. hlubokých strukturálních reforem.

Samostatná česká měnová politika bude do doby završení měnového integračního procesu i nadále realizována prostřednictvím strategie cílování inflace. V rámci tohoto režimu budou inflační cíle orientovány na plnění maastrichtských konvergenčních kritérií v oblasti cenové stability a dlouhodobých úrokových sazeb.

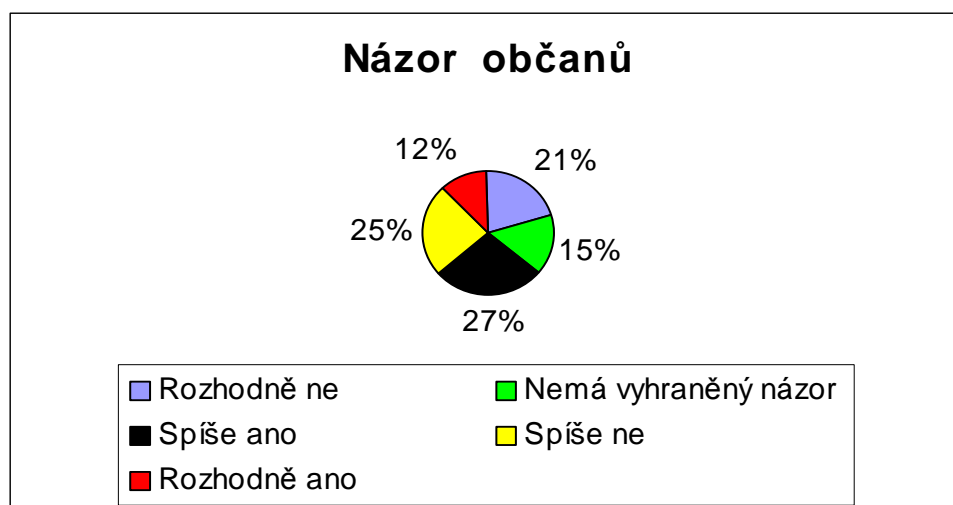
Pro hladké budoucí fungování ekonomiky v prostředí kursového mechanismu ERM II a posléze po zavedení měny euro, kdy se Česká republika vzdá samostatné měnové politiky, je klíčová dostatečná sladěnost české ekonomiky s ekonomikami eurozóny, flexibilní fiskální politika a dobře fungující trh práce

5.6. Občané ČR a euro

Občané ČR si spíše nepřejí urychlené zavedení eura v ČR. Čtvrtina se v tomto ohledu přiklání spíše k názoru „spíše ne“ a 21% lidí to rozhodně odmítá. Naproti tomu 12% je rozhodným zastáncem urychleného přijetí eura a dalších 27% s tím spíše souhlasí. Toto vyplývá z výsledků šetření společnosti RCA Research. Česká republika zatím předpokládá, že euro přijme v letech 2009 až 2010.

Zastánci urychleného přijetí se objevují zejména mezi vysokoškoláky ve věku do 35 let a členy domácností s příjmem na 25 000 Kč měsíčně. Vyhraněný názor na rychlejší zavedení eura nemělo 15% lidí, viz graf č.1.

Graf č. 1

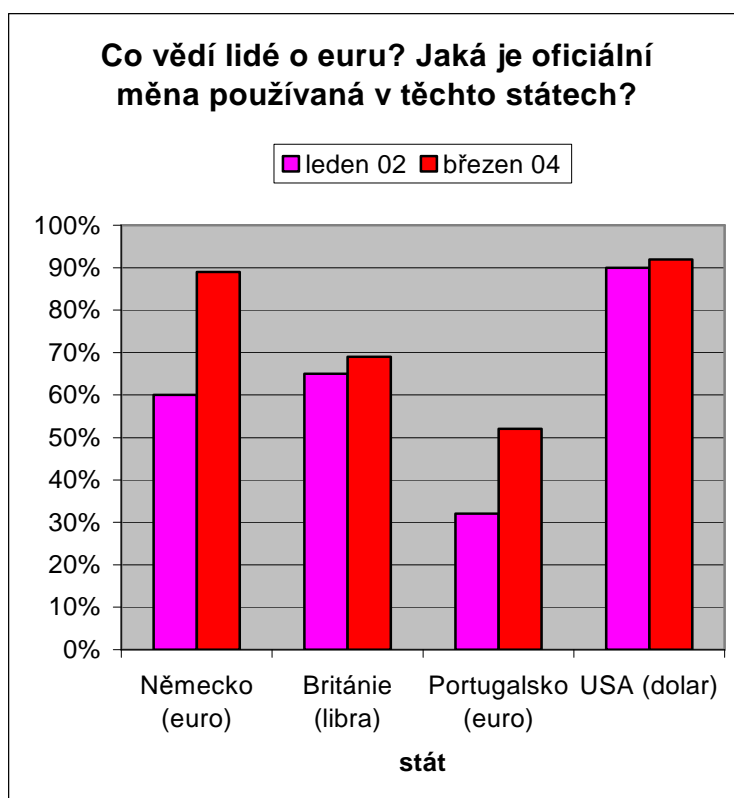

Dvě pětiny české populace očekávají, že po vstupu do EU nastanou v jejich životě výrazné nebo větší změny. Mezi vysokoškoláky ve věku do 35 let to předpokládá dokonce 54% lidí. Naproti tomu žádné změny nečeká 40% lidí se základním vzděláním a středoškolským vzděláním starších 55 let.

Zatímco začátkem roku 2002 věděly necelé dvě třetiny lidí, že v Německu je zákonným platidlem euro, nyní už to ví 89% lidí. Naproti tomu jen polovina dotázaných ví, že se používá i v Portugalsku.

Celková situace se proti předchozímu šetření z května 2003 příliš nezměnila. Lze však vysledovat některé rozdíly při analýze podle pohlaví, věku a vzdělání. Správnou odpověď v případě Portugalska znalo 86% vysokoškoláků a 27% dotázaných seniorů. Nejvyrovnanější je znalost dolaru, který jako americkou měnu uvádí 92% dotázaných. K Velké Británii správně přiřadilo britskou libru 69% lidí, viz graf č.2.

Graf č.2

[11]

6. Přejchod ČR ke společné evropské měně

Dalším krokem v procesu evropské integrace se po vstupu do Evropské unie stává pro Českou republiku zavedení společné evropské měny. Podle současných předpokladů by po splnění maastrichtských kritérií měl tento proces proběhnout kolem roku 2010.

Zmíněný krok proběhne ve dvou rovinách:

- **bezhotovostní** – přechod na bezhotovostní platby v euru a zúčtování plateb v této měně,
- **hotovostní** – nahrazení bankovek a mincí národní měny eurobankovkami a euromincemi.

Přechod od národní měny ke společné evropské měně v hotovostní formě bývá někdy srovnáván s měnovou odlukou, který bankovní sektor před více deseti lety úspěšně zvládl. Společné však budou mít oba projekty pouze logistické zadání - nahradit v poměrně krátkém čase v oběhu velké množství bankovek a mincí jedné (národní) měny bankovkami a mincemi jiné (společné evropské) měny. Před zahájením výměny bude nutno, stejně jako na přelomu roku 1992 a 1993, **zajistit výrobu** potřebného objemu nových bankovek a mincí, **dopravit** je do České republiky a **bezpečně uložit**. V období před zahájením výměny budou nové bankovky a mince distribuovány - v souladu s pravidly danými Evropskou centrální bankou - komerčním bankám a dalším institucím.

Bankovky a mince národní měny pak bude nutné v co nejkratší době **stáhnout z oběhu** a zlikvidovat je.

Porovnání hodnoty oběživa na konci roku 1992 (přibližně 66,6 mld.Kčs připadajících podle tehdy stanovených pravidel z celkové hodnoty bývalého federálního oběživa na Českou republiku) se současnou hodnotou oběživa (270 mld. Kč) by mohlo svádět k úvaze, že obě situace se – co se týká objemu bankovek a mincí, které bude nutné stáhnout z oběhu a nahradit je – značně liší. Rozdíl však ukazuje spíše ve prospěch současnosti, neboť po roce 1993 byly do oběhu vydány bankovky vyšších hodnot (5000 Kč a 2000Kč), zatímco před tím byla nejvyšší bankovkou tisícikoruna. Pokud jde o mince,

pozitivní roli sehrálo ukončení platnosti 10haléřů a 20haléřů v roce 2003 a jejich stažení z oběhu.

Množství eurobankovek a euromincí, které bude nutné zabezpečit pro přechod na euro, závisí na dynamice růstu oběživa v příštích čtyřech až pěti letech a vývoji jeho struktury. Nárůst hodnoty oběživa se v posledních letech pohybuje mezi 8 až 9 %, počet bankovek roste o 4 až 5 %. Z oběhu bude pravděpodobně nutné stáhnout kolem 300 milionů kusů bankovek, z obíhající 1,5 miliardy mincí se jich vrátí asi 50 až 60 %. Čím vyšší hodnota mincí, tím větší množství se vrátí. Podle odhadu sekce peněžního a platebního styku ČNB bude pro „changeover“ nutné zajistit 230 až 250 milionů kusů eurobankovek a zhruba miliardu euromincí. Skutečnost, která by mohla ovlivnit tento odhad, je stále zvažované vydání eurobankovek nižších nominálních hodnot než 5 EUR.

Co se týká **likvidace bankovek** stažených z oběhu, tak bude jednodušší a neměla by být z hlediska logistického a bezpečnostních rizik tak náročná jako před deseti lety u měnové odluky. Zatímco tehdy se federální bankovky svážely do Prahy, kde se jednotlivé zásilky kontrolovaly, a teprve pak se opět mimo Prahu pálily, v současné době jsou pobočky ČNB vybaveny velmi výkonnou technikou na třídění peněz včetně kontroly jejich pravosti a drcení, resp. slisování bankovkové drtě do briket.

Bezpečná likvidace bankovek a mincí je otázkou velmi aktuální, neboť po ukončení platnosti bankovek a mincí národní měny v ČR předpokládá úplně jiný scénář výměny při měnové odluce. V současné době ČNB předpokládá, že – pokud se prosadí v parlamentu potřebné změny zákona o ČNB – může být lhůta pro dodatečnou výměnu českých bankovek i mincí neomezená. Potřebná změna se týká způsobu zúčtování neplatných peněz, které se nevrátí z oběhu, a vytvoření fondu, z něhož by byla jejich výměna v dalším období hrazena.

Takový způsob výměny samozřejmě předpokládá, že s penězi staženými z oběhu se i po jejich návratu do poboček centrální banky musí zacházet stejně jako s platnými penězi a jejich bezpečnosti musí být věnována naprosto stejná pozornost.

V současné době se jeví jako stěžejní problém počtu **výměnných míst** pro veřejnost. Pro měnovou odluku byly k dispozici sítě poboček České spořitelny a Komerční

banky, nezastupitelnou roli hrály poštovní úřady s více než 3000 pracovišti. Výměna peněz byla dostupná ve kterémkoli místě republiky. V případě ČS a KB tehdy nebyl problém výměnu federálních peněz za české provádět v síti jejich poboček. Obě banky v té době vlastnil stát nebo zde měl majoritu. Současná situace je složitější. Zahraniční vlastníci obchodních bank se chovají k české klientele odlišně než jejich matky v domácích zemích (například na rozdíl od nich zpoplatňují příjem vkladů v hotovosti na účty svých klientů). Obchodní banky omezují počet těch pracovišť, kde je možné provádět operace v hotovosti, výjimkou je výběr peněz z bankomatu.

Česká pošta a Poštovní spořitelna, která sídlí v jejích provozovnách, pak provádějí jen některé hotovostní peněžní operace – zpravidla ty, které jsou pro ně výhodné. Výměna hotovosti k nim rozhodně nepatří. Poštovní spořitelna například neprovádí výměnu hotovosti s poukazem na to, že není bankou. Pokud její zaměstnanci takové operace provádějí, je to spíše z ochoty a ohledu na své spoluobčany v malých obcích. Oba subjekty se oficiálně neúčastnily ani stahování 10haléřů a 20haléřů. Pokud by tomu tak bylo, z oběhu by se s největší pravděpodobností vrátilo podstatně větší množství mincí než uváděných 10% z celkového počtu.

Protože síť více než 3000 v podstatě společných provozoven obou subjektů bude při přechodu na euro nezastupitelná, stejně jako při měnové odluce, bude třeba tento problém nějakým způsobem řešit. Nabízejí se dvě možnosti – legislativně, nebo dohodou (případně jejich kombinace).

České obchodní banky či jiné komerční subjekty budou od státu pravděpodobně požadovat kompenzaci za participaci na výměně oběživa. Bankám byly totiž částečně uhrazeny rovněž náklady spojené s měnovou odlukou i některé operace spojené se stahováním desetníků a dvacetníků.

Konkrétní datum přechodu na euro, „den E“ stanoví národní orgány po složitých schvalovacích procedurách v orgánech EU. Samozřejmě je, že rozhodnutí o možnosti přistoupit ke společné měně padne v Bruselu, neboť Evropská rada musí schválit splnění maastrichtských kritérií a tím dát příslušné zemi možnost začlenit se do eurozóny. Zahájit výrobu národních euromincí však bude možné až po tomto rozhodnutí. Ještě před tím bude muset ECB ve Frankfurtu schválit objem mincí, které budou v příslušném roce vydány do oběhu.

Pokud jde o konkrétní dny, je datum přechodu na společnou měnu v rámci roku dáno. Účetní i rozpočtový rok musí začínat společně s rokem kalendářním, tzn. k 1.lednu příslušného roku. Termín přechodu na společnou měnu v hotovostní formě je však flexibilní, neboť při použití tzv. „transitional period“ lze přejít na hotovostní formu společné měny kdykoli během roku. Přechodné období může mít celou řadu výhod:

1. Banky mají čas se přizpůsobit zúčtování v euru.
2. Termín zavedení hotovostního eura lze přizpůsobit sezonním výkyvům v peněžním oběhu. Obecně se uznává, že nejvhodnějším termínem pro akce tohoto druhu je první polovina února, neboť po vánočních nákupech klesá množství oběživa v té době na nejnižší hodnotu v roce.
3. Rovněž lze den zahájení výměny přizpůsobit dnu v týdnu. Například pondělí je vhodné, protože servisní organizace mají možnost v průběhu víkendu upravit peněžní automaty a naplnit bankomaty novými bankovkami.
4. Měsíce přechodného období mohou sehrát pozitivní roli ve výrobě potřebného množství mincí a při jejich distribuci různým uživatelům (maloobchod, pošty, sady pro veřejnost).

Posouzení míry těchto parciálních výhod však bude záviset na celkové koncepci přechodu na euro. [12]

Závěr

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. **První část**, tedy kapitola 1., 2. a 3., popisuje vývoj měnové integrace v Evropské unii, která vyústilo v zavedení společné měny euro.

1. leden 1958, kdy vstoupily v platnost **Římské smlouvy**, zakládající Evropské hospodářské společenství, lze pokládat za první stupínek tohoto projektu. Patří sem těchto šest států: Belgie, Německo, Francie, Itálie, Nizozemí a Lucembursko. V roce 1964 pak vznikl Výbor guvernérů centrálních bank zajišťující výměnu informací a stanovisek, které se týkají otázek spadajících do působnosti centrálních bank. O čtyři roky později byla završena mezi zakládajícími státy **celní unie**, díky ní byla zrušena vnitřní cla a zavedena společná vnější jako základní předpoklad společného trhu.

V říjnu 1970 by předložen Pierrem Wernerem plán na zřízení hospodářské a měnové unie ES. Tento plán, zvaný **Wernerova zpráva**, představoval **první ucelenou koncepci a plán na vytvoření HMU**, ale k naplnění plánu díky měnové krizi v roce 1971, ropné krizi a rozdílným zájmům evropského společenství nedošlo.

V 1972 přistupují k EHS další tři státy: Dánsko, Irsko a Velká Británie. V dubnu téhož roku bylo díky **Basilejské dohodě** přijato opatření, které stanovilo flukтуаční pásmo ($\pm 2,25\%$). Rada ministrů ho ale 21. března 1972 omezila na polovinu (tzn. $\pm 1,125\%$) povolenou maximální odchylku vzájemného kolísání měn zemí EHS. Tímto se vytvořil kursový mechanismus, který dostal název „had v tunelu“. Ale díky další devalvaci dolaru dochází k rozpadu **Brettonwoodského systému**.

V dubnu 1973 by založen **Evropský měnový fond**, jehož cíle se však nepodařilo naplnit. 13. března 1979 byl uzavřen **Evropský měnový systém**, který byl založen na mechanismu směnných kursů ERM a společné zúčtovací měnové jednotce ECU. **ERM** určil každé zúčastněné měně centrální kurs vůči ECU, uměle konstruované vztažné veličině, která vznikla z koše složeného z určitých podílů měn členských států.

V roce 1981 přistoupilo do ES Řecko a 1986 Španělsko a Portugalsko. Vzniká „**evropská dvanáctka**“.

V dubnu 1989 uvedla **Delorsova zpráva** východiska pro vznik HMU, která již obsahovala konkrétní návrhy dosažení cíle jednotné měny ES.

Jako klíčové období formování evropské měnové unie jsou považovány 90.léta, kdy došlo k podpisu smlouvy o Evropské unii, tzv. **Maastrichtskou smlouvou**, která vstoupila v platnost 1.listopadu 1993. Obsahuje tzv. konvergenční kritéria, která se stala podmínkou pro vstup do budoucí HMU. První etapa projektu výstavby měnové unie se datuje od července 1990 do prosince 1993 a je označována jako přípravná fáze, kde se odstraňují zbylá omezení mezinárodního pohybu kapitálu. Druhá etapa se datuje od začátku roku 1994 do prosince 1998, kdy byl založen Evropský měnový institut jako předchůdce ECB.

1.ledna 1995 vstoupilo do EU Finsko, Rakousko a Švédsko. Vzniká „**evropská patnáctka**“.

Evropská centrální banka je datována ke dni 3.května 1998 v Bruselu, kde se rozhodlo o účinnosti měny eura k 1.lednu 1999. Této měny se účastní jedenáct z patnácti zemí EU. Třetí etapa, etapa konečná, započala 1.ledna 1999, kdy byla vytvořena EMU.

Od tohoto okamžiku byl možný bezhotovostní platební styk v euru a k 1.lednu 2002 hotovostní platební styk v euru. Zavádění hotovostního eura a stahování starého oběživa představovalo významný logistický problém, ale přesto měl velice hladký průběh. Z hlediska zajištění plynulého fungování platebního styku, technického provedení, zabezpečení a ostrahy i zavádění nového systému zpracování dat, lze tuto největší moderní měnovou transformaci považovat za velmi úspěšnou.

Zavedení společné měny přineslo členským zemím i dalším subjektům celou řadu výhod. Na druhé straně se vyskytla nová rizika, kterým je nutno čelit. K největším **přínosům** se řadí zánik kursových rizik, který napomáhá zahraničním investicím a

usnadňuje mezinárodní obchod. Větší mobilita kapitálu a transparentnější mezinárodní cenové komparace by měly zajistit lepší umístění zdrojů a investic a měly by vést k stabilnějšímu ekonomickému růstu. Jako největší **riziko** pro členské státy měnové unie je vzdání se měnové suverenity. Členské země měnové unie ztratily nástroj k ovlivňování své ekonomiky, především mechanismus změn měnových kursů. Omezila se pravomoc centrálních bank zemí eurozóny ze strany ECB, které se musí podřizovat a přizpůsobovat.

Druhá část této práce byla věnována České republice, jako dalšímu kandidátovi na vstup do eurozóny. Jako každý stát EU, který usiluje o vstup do HMU, tak i ČR musí splnit **maastrichtská konvergenční kritéria**. Co se týká fiskálních kritérií, tak ČR nemá problém s kritériem vládního dluhu. Ten má v současnosti hodnotu 38,3% a do budoucna by měl setrvat pod hodnotou 60%, což je povolené maximum. Problémy však má s kritériem vládního deficitu. Za současného nastavení parametrů veřejných financí není schopna toto kritérium plnit. Vládní deficit je v současnosti na úrovni 4,7%, což převyšuje povolenou maximální hranici 3,0% o 1,7%. Ale díky probíhající reformě se předpokládá postupné snižování deficitu do roku 2007 na 3,3%. Co se týká měnových kritérií, tak lze říci, že ČR plní kritérium cenové stability a kritérium dlouhodobých úrokových sazeb a neměly by být v dalším období problémy. Kritérium stability měnového kurzu zatím neplníme, protože jeho plnění lze formálně provádět po stanovení centrální parity kurzu CZK/EUR.

I Česká republika se potýká s různými **pozitivy a negativy** přistoupení k eurozóně. Členství by mělo přinést pozitivní dopady na domácí hospodářskou politiku. Firmy i domácnosti budou profitovat z přístupu k hlubším, likvidnějším a transparentnějším kapitálovým trhům eurozóny. Dojde ke zvýšení stability finančního sektoru a ke snížení rizik vzniku měnových turbolencí. Rizika jsou spojena s reakcí hospodářství na ekonomické poruchy v podmínkách nezvratelně zafixovaného měnového kurzu v rámci měnové unie. Již ve fázi před vstupem do eurozóny se bude muset hospodářská politika orientovat tak, aby už v této fázi zajistila rychlou ekonomickou konvergenci a schopnost ekonomiky reagovat.

Podle současných předpokladů by Česká republika měla po splnění maastrichtských kritérií přijmout společnou evropskou měnu a tedy vstoupit do HMU kolem roku 2010. Konečné rozhodnutí padne v Bruselu a může být zahájena výroba národních euromincí.

Mnozí občané považují zavedení společné měny za ztrátu národní identity. Ta je ale stále tvořena mnoha dalšími prvky jako je jazyk, kultura, dějiny, které přetrvávají. Euro se mezitím stalo symbolem společné evropské identity, která nepředstavuje žádnou hrozbu pro národní zájmy jednotlivých států.

Seznam použité literatury

Knihy:

1. Czesaný, Slavoj: Euro- postup a důsledky zavedení nové měny pro banky, podniky a občany, 1.vyd. Praha: Profess consulting, 1999. ISBN 80-7259-000-6
2. Bürger, Cornelia: Euro- Der Start, Was Sie jetzt wissen müssen, Dauerleihgabe des Goethe-instituts Prag
3. Raymond, Robert: Sjednocení měny v Evropě, 1.vyd. Praha: HZ Editio, 1995. ISBN 80-901918-2-7
4. Sear, Simon: Euro: Jak se vyrovnat s důsledky zavedení jednotné evropské měny, 1.vyd. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-85943-86-7
5. Had, M., Urban, L.: Evropská společenství, První pilíř Evropské unie, 1.vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů pro Nadaci pro studium mezinárodních vztahů, 1997. ISBN 80-85864-38-x
6. Fiala Petr, Pitrová Markéta: Evropská unie, 1.vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-015-2

Ostatní materiály:

7. Euro- jednotná měna Evropské unie: Materiál ČNB
8. EURO je tady: Mimořádná příloha Lidových novin, 4.ledna 1999, str.1
9. Prof. Ing. Václav Bakule, DrSc. Od epunitu k euru (nepublikovaná stat')
10. Andrea Němcová: Euro nejen v Evropě, Svět 2005, 20.2.2005
11. Průzkum: Občané si spíše nepřejí urychlené zavedení eura: Bankovníctví, číslo 4, str.11, 4/2004
12. Leopold Surga: Přejchod ke společné evropské měně, Bankovníctví, číslo 10, str.14, 10/2004

Internet:

13. www.evropska-unie.cz
14. www.newsletter

15. www.mfcr.cz

Diplomové a bakalářské práce:

16. Kulhánek M.: Euro - jednotná evropská měna, 2002
17. Pierowski M.: Vliv zavedení eura na změnu struktury cen ve vybraných zemích, 2003
18. Čermáková Z.: Proces přípravy zavedení eura, 2002
19. Škodová G.: K problematice využití eura českými bankami, podniky a fyzickými osobami, 2000
20. Rada M.: Specifické rysy eura jako společné měny eurozóny, 2004

Seznam příloh

1. Počet a výroba bankovek
2. Počet vyrobených mincí pro zavedení hotovosti v jednotlivých zemích a počty mincí jednotlivých nominálních hodnot
3. Mince eura vyrobené pro jiné země
4. Eurobankovky a mince v oběhu a jejich celková hodnota
5. Počet bankomatů a poboček v eurozóně

